

augsburske konfession, den tyske bibel, Luthers død, Luthers fødsel og ligefrem jubilæet for rejsningen af Luthermonumentet i Worms.

De casestudies, bindet rummer, kan virke lidt tilfældigt udvalgte. Dog: festerne i 1817 blandt tyske lutheranere i Amerika er spændende og ny, ligesom gennemgangen af Dresdens Lutherfejring i 1883 er det. Her er det spændende at se, hvem det er, der i en stor magistratsstyret by tager initiativet. Hvem styrer, hvem modtager, hvem holdes ude?

Det 20. århundrede er gennemtrawlet ethundredeogsyttten gange. Nu også her. Dog er det et godt perspektiv, der lægges på kampen mellem Forbundsrepublikken og DDR i kampen om retten til Luther. Netop denne kamp betød, at man måtte lægge vægt på nye sider af Luther.

Hovedsagen er dog, at Luther- og reformationsfesterne er symptomer på bredere kulturelle og religiøse strømninger. De har alle dage været taget til indtægt for nogen eller noget. Når dette dekonstrueres, står der nok meget lidt tilbage. I hvert fald spørgsmålet om, hvorvidt vi kan tage lutherdommen og dens selvfestligholdelse alvorligt. Ved vi ikke, at det er et falsk spil, en trækken en festtid ud af den ordinære tid? At al den erindring og alle de minder blokerer for kirkens stadige reformation? Festerne gør ikke lutherdommen nær, men fjern; den tømmer den for indhold og historiserer den.

Derfor kan man se langt efter det, undertitlen lover, nemlig "aktualisering af reformationen som pejlemærke i forhold til stedet, hvor man står" – for nu at oversætte ligeud. Reformationsfesterne har sjældent bragt andet end aktualiserede minder, udgjort en række lieux de memoire, der har haft svært ved at påvirke den fremtid, der har ligget hinsides festerne.

Man kan håbe, at der også kommer en bog om festerne for alle de mange lokale reformationer i kejserriget. Har der overhovedet været forsøg på at udfordre Luthers stilling som altdominerende kirkefader og samlende politisk symbol? Slående nok har de nordiske lande nemlig ikke nogen egentlig lutherkult. Det kunne man overveje nede i Tyskland.

Carsten Bach-Nielsen

Joachim E. Christoph

Kirchen- und staatskirchenrechtliche Probleme der Evangelisch-theologischen Fakultäten. Neuere Entwicklungen unter besonderer Berücksichtigung des Bologna-Prozesses, Jus Ecclesiasticum 91, Tübingen: Mohr Siebeck 2009. XIX + 226 s. € 49.

Joachim E. Christoph, der er dr.jur, og samtidig dr.theol. h.c. fremlægger her en grundig bog om de vanskeligheder, et teologisk fakultet geråder i, når det har en dobbelt binding og skal varetage både forskningsfrihed og bekendelsestroskab, både universitet og kirke, dvs. når det skal være både sekulært og konfessionelt bundet. Bogen, der efter mange vanskeligheder nu er nået frem til anmeldelse, er på alle måder et glimrende prisme for studiet af kir-

keret i en tysk kontekst, hvor staten er specifikt sekulær og bekendelsesløs, mens den samtidig indgår aftaler med specifikt og klart afgrænsede religiøse institutioner (herunder evangelisk-lutherske), der er specifikt og erklærede konfessionelle. Bogen er således relevant i sin egen ret; den må også være oplagt læsning for ansatte og ledelse på de konfessionelle teologiske forsknings- og studiesteder i Danmark (Menighedsfakultetet og Dansk Bibel Institut); thi hvilke retlige kriterier skal man lægge til grund, hvis en medarbejders forskningsfrihed i egne eller andres øjne fører ham væk fra bekendelsesforpligtelsen? Et ikke helt hypotetisk spørgsmål, problemstillingen har været fremme på Menighetsfakultetet i Oslo, der for ikke mange år siden ændrede forskningsfeltet for en professor, efter at han var konverteret til katolicismen – han kunne derefter forske i tidlig kirkehistorie. På statsfakulteterne har man hidtil slået syv kors for sig, men også fra ansatte dér lød for et par år siden fortvivlede – og forgæves – forsøg på at henvise til forpligtelser over for folkekirken som begrundelse for at opretholde et selvstændigt teologisk fakultet. – Tysk teori er i den henseende mest relevant, når den i sine analyser af EU-retten viser klare europæiske udviklingstendenser. Spørgsmålet er, om bredere eller snævrere formuleringer om bekendelsestroskab engang i fremtiden også i Danmark vil blive anset for et genuint og legitimt retligt krav til ansættelse i en stilling som professor i fx systematisk teologi – og om man samtidig, som i Tyskland, kan opretholde teologi som en selvfølgelig og naturlig del af universitetets samlede fagpakke. Når den tid kommer, vil Christoph's bog være god som vejviser i komparative og europæiske dele af den juridiske jungle.

Lisbet Christoffersen